

15.Щербина Н. У школі на Чернігівщині зібрали 22000 грн на ЗСУ. URL: <https://cheline.com.ua/news/society/u-shkoli-na-chernigivshhini-zibrali-22-000-grn-na-zsu-346541>

Лариса Юда

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОЇ ГРИ

Як зробити історію України невід’ємною складовою свідомості сучасного вчителя, а процес опанування історичними знаннями – невимушеною природною потребою? Ці та інші питання все частіше турбують викладачів і здобувачів освіти. Вирішення цих проблем можливе за умови застосування компетентнісного підходу. Саме компетентнісний вектор освіти у навчальному процесі лежить у площині загальноєвропейських процесів реформування та розвитку освіти.

Пріоритетність компетентнісного підходу в організації навчально-виховного процесу визначена у прийнятих урядом України нових нормативних документах (Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти). Національна стратегія визначає кардинальні зміни, спрямовані на підвищення якості та конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір [1].

Компетентнісний підхід є цільовою орієнтацією освітнього процесу в Новій українській школі і означає спрямованість навчального процесу на формування та розвиток ключових і предметних компетентностей кожного учня [2].

У сучасному освітньому процесі пріоритетним є не просте накопичення знань та предметних умінь і навичок, а й формування уміння вчитися, оволодіння навичками пошуку інформації, здатності до самонавчання упродовж життя, упровадження моделі особистісно-орієнтованого навчально-виховного процесу як оновленої парадигми освіти, у якій здобувач є суб’єктом цього процесу. Це можливо за умови оволодіння студентом загально-навчальними уміннями і навичками та розгорнутою рефлексією, а також сформованістю позитивного емоційно-ціннісного ставлення як до процесу діяльності, її результату, самореалізації особистості; особливою актуалізацією глобалізації усіх сфер життєдіяльності особистості і суспільства в умовах загальноцивілізаційних тенденцій. Для здобувача важливим є самовизначатися у житті, активно діяти, бути конкурентноспроможним на ринку праці.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемам упровадження компетентнісно орієнтованої освіти присвячено праці І. Єрмакова, О. Ляшенка, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, Л. Сохань, І. Ящук. Розробкою

теоретико-методологічних основ упровадження компетентнісного підходу займаються Н. Бібік, О. Глазова, Б. Грудинін, Н. Дика, І. Зимня, О. Кучер, О. Пометун, О. Савченко, О. Сафарян. Сутність та зміст професійних компетентностей учителя історії розкриває О. Свистун. Інтерактивні методи навчання як спосіб розвитку творчих здібностей на уроках історії досліджують Н. Бібік, О. Баханова, А. Бородай, О. Дорошенко, Ю. Мальований, І. Підласий, О. Пишко, О. Пометун.

Метою нашої розвідки є пошук оптимальних засобів і методів формування професійних компетентностей учителя історії на прикладі інтерактивних ігор.

Професійна компетентність фахівця є складним інтегральним інтелектуальним, професійним і особистісним утворенням, яке формується у процесі його професійної підготовки у ЗВО, проявляється, розвивається і вдосконалюється у професійній діяльності, а ефективність її здійснення суттєво залежить від видів його теоретичної, практичної та психологічної підготовленості до неї, особистісних, професійних і індивідуально-психічних якостей, сприйняття цілей, цінностей, змісту та особливостей цієї діяльності.

На думку Л. Карпової структурними компонентами професійної компетентності (сфери) є: мотиваційна (мотиви, настанови, орієнтації, спрямованість), яка забезпечує сформованість загальнокультурної, особистісно-мотиваційно та соціальної компетентності; предметно-практична (операційно-технологічна), що сприяє розвитку певних підвидів професійної компетентності: методологічної, практично-діяльнісної, дидактико-методичної, спеціально-наукової, економіко-правової, екологічної, інформаційної, управлінської, комунікативної; сфера саморегуляції, що розвиває психологічну компетентність та аутокомпетентність [3].

Виходячи з цієї концепції, у процесі підготовки майбутніх учителів історії повинні бути сформовані основні компетентності сучасного вчителя історії, а саме: професійна та фахова компетентність, громадянська свідомість, особистісна культура педагога, демократизм, гуманістична спрямованість викладання [4].

Зробити процес опанування професійними компетентностями невимушеним, доступним, інтегрованим, умотивованим допомагає інтерактивне навчання. Це спеціальна форма організації пізнавальної активності учнів, це взаємодія учасників із метою взаєморозуміння, спільного розв'язання навчально-виховних завдань, розвитку особистісних якостей учнів.

До методів інтерактивного навчання належать: аналіз конкретних ситуацій, введення в досліджувану проблему, групову роботу над ситуацією, групову дискусію, підсумкову бесіду, аналіз і підведення підсумків. О. Пишко виокремлює такі форми як: роботу в парах, роботу в групах, «коло ідей», «мікрофон», «мозковий штурм», імітаційні ігри, рольові ігри, дискусії, дебати тощо [5]. Реалізацію цих форм і методів забезпечують доступні і конструктивні

принципи інтерактивного навчання: активності, відкритого зворотнього зв'язку, експериментування, рівності позицій, довіри у спілкуванні.

Розглянемо практичний досвід реалізації поставленої проблеми на прикладі використання інтерактивних методів ігрової діяльності у Навчально-науковому інституті історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського. Декілька років поспіль у навчальному закладі реалізується метод проєктів. Найбільш дієвими і результативними є інтерактивні історичні ігри: історико-краєзнавчий квест «Чернігів очима першокурсників», інтерактивна пізнавальна історична гра «Люби і знай Україну». Особливістю даних проєктів є те, що створюються і реалізуються вони у тісній співпраці викладачів і здобувачів освіти. Кожен проєкт передбачає «мозковий штурм», колективне обговорення теми і мети гри, колективне планування, етап створення завдань, формування команд учасників, реалізацію, підведення підсумків, обговорення результатів, післядію.

У процесі роботи над проєктом актуалізуються основні професійно-педагогічні уміння і здібності вчителя історії: пізнавальні (гносеологічні), аналітичні, конструктивні уміння, комунікативні здібності, організаторські якості, готовність і відкритість до мобілізаційно-орієнтованої діяльності, інформаційні навички, медіаграмотність.

Так квест «Чернігів – очима першокурсників» передбачає участь гравців у наступних випробуваннях: знайти історичну пам'ятку за певними характеристиками і координатами, творчий музичний конкурс, творчий танцювальний конкурс, скласти пазли, «вполювати» на Чернігівські мурали (фотополювання), рольову гру (показати певний сюжет), спортивні змагання, неформальне спілкування.

Реалізація кожного етапу мотивує учасників на індивідуальну ініціативу, колективну творчу діяльність, пошукову роботу. Під час розробки завдань, присвячених видатним історичним пам'яткам міста Чернігова, здобувачі і викладачі опосередковано опановують історичні компетентності: хронологічну, просторову, логічну, інформаційну, аксіологічну. Саме над рівнем їх сформованості потім майбутні вчителі будуть працювати у процесі своєї професійної діяльності. Ураховуючи змістовне наповнення гри, учасники в ігровій формі залучаються до опанування знань із історії міста, історії української культури.

Розробка дидактичних матеріалів гри сприяє формуванню особистісно-мотиваційної та соціальної, практично-діяльнісної, дидактико-методичної компетентностей. Розробка гри передбачає як науково-методичне наповнення так і рекламно-інформаційне забезпечення та медійний супровід проєкту, що сприяє формуванню інформаційної, управлінської, комунікативної, психологічної компетентностей.

Розглянемо ще один приклад – інтерактивна пізнавальна історична гра «Люби і знай Україну». Учасники виконують 6 типів завдань: завдання, яке

вимагає прямої відповіді; знайти одну відповідь із чотирьох запропонованих; хронологічна послідовність; питання на знання історії Чернігова; асоціативні ребуси; творче завдання. Змістовна частина гри вимагає від сучасного учителя історії готовності до інноваційної діяльності та організації пошукової, науково-дослідної роботи під час складання питань, розробки різних типів завдань, комп'ютерної грамотності, практичних умінь і навичок у створенні, організації і проведенні інтерактивної ігрової діяльності. Така гра передбачає попередню підготовку учасників, у ході якої вони повторюють, узагальнюють матеріал із конкретної теми, а потім під час гри демонструють отримані результати. Гра сприяє формуванню як історичних так і організаційних і комунікативних компетентностей.

Наведені приклади сучасних інтерактивних ігор наочно підтверджують роль інтерактивних методів навчання у реалізації компетентнісного підходу у процесі підготовки сучасних учителів історії. Цінність згаданих проєктів полягає у тому, що вони ще мають і дієве практичне значення. Більша частина здобувачів освіти під час педагогічної практики використовували практичні напрацювання у роботі з учнями закладів середньої освіти і мали певний успіх.

Аналіз результатів інтерактивного навчання свідчить, що в процесі реалізації інтерактивних ігор спостерігається набагато більший обсяг виконаної роботи за один і той же проміжок часу, розвивається навчальна діяльність (планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль), формується вміння співпрацювати, демонструється висока результативність у засвоєнні і формуванні умінь, формуються мотиви навчання, розвиваються гуманні стосунки між учасниками освітнього процесу.

Джерела та література:

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
2. Компетентнісний підхід як цільова орієнтація освітнього процесу в Новій українській школі. URL: <https://mova.ipo.kubg.edu.ua/kompetentnisnyj-pidhid>
3. Карпова Л.Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 - «Теорія і методика професійної освіти» / Лариса Георгіївна Карпова. Харків, 2004. 27 с.
4. О. Свистун Формування професійної компетентності майбутнього вчителя історії. URL: <https://vseosvita.ua/library/statta-formuvanna-profesijnoi-kompetentnosti-majbutnogo-vcitela-istorii-74996.html>
5. Пишко О. Інтерактивні методи навчання як спосіб розвитку творчих здібностей учнів на уроках історії та правознавства. *Народна освіта. Електронне фахове видання*. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2257